

LIVSMEDELSMARKNADSOMBUDSMANNEN

ANVISNING OM RETURNERINGAR

17.6.2024

Elintarvikemarkkinavaltuutettu
Livsmedelsmarknadsombudsmannen
The Food Market Ombudsman

Tillämpningsanvisningar för livsmedelsmarknadslagen

Livsmedelsmarknadsombudsmannens anvisningar innehåller anvisningar som stöd för efterlevnaden av bestämmelserna om livsmedelsmarknaden. Syftet med anvisningarna är att ge aktörerna inom branschen råd och anvisningar om tillämpningen av bestämmelserna i livsmedelsmarknadslagen.

Tolkningarna i anvisningarna är till sin natur riktgivande och har ingen rättslig bindande verkan.

- Även om anvisningarna inte är bindande avgör livsmedelsmarknadsombudsmannen anhängiggjorda fall enligt de principer som beskrivs i dem.
- Varje aktör ansvarar alltid för att den egna verksamheten är lagenlig. Om du är osäker på om din verksamhet är lagenlig ska du kontakta vårt kontor, din branschorganisation eller en expert som är insatt i regleringen av livsmedelsmarknaden.

De situationer som beskrivs i anvisningarna är förenklade exempel. I konkreta situationer ska alla detaljer i ärendet beaktas. Därför är exemplen inte nödvändigtvis direkt tillämpliga i praktiken.

Anvisningarna kan behöva uppdateras efter publiceringen. Kontrollera alltid den senaste uppdaterade versionen av anvisningarna.

2 f § Returnering

Anvisningar om returneringar

I livsmedelsmarknadslagen föreskrivs bland annat om de förbud mot förfaranden som strider mot god handelssed och som räknas upp i [EU:s direktiv om otillbörliga handelsmetoder](#). År 2021 fogades bland annat en bestämmelse om returnering av produkter till lagen, som har skärpts genom en ändring som trädde i kraft den 1 maj 2023 (337/2023):

2 f § Returnering

Köparen får inte returnera osålda jordbruksprodukter eller livsmedel till leverantören utan att betala för dem eller för bortskaffandet av dem.

Med avvikelse från det som föreskrivs i 1 mom. får det dock på leverantörens initiativ i leveransavtalet klart och tydligt överenskommas om returnering av produkter i fråga om sådana produkter som inte tidigare har ingått i leverantörens sortiment. Ett sådant avtal om returnering kan vara i kraft högst tre månader.

Ändringen har väckt många frågor bland aktörerna inom branschen, till exempel om vad den nya bestämmelsen innebär i praktiken, hur den ska tolkas och hur den förhåller sig till exempelvis gottgörelse för svinn.

I dessa anvisningar har vi samlat anvisningar som stöd för efterlevnaden av bestämmelserna om returneringar.

På vilken handel med produkter och på vilka handelsavtal tillämpas returneringsbestämmelsen i livsmedelsmarknadslagen?

Huvudregeln är att bestämmelsen om returneringar tillämpas

- på alla avtal och förfaranden som rör **handel med jordbruksprodukter och livsmedel** mellan näringsidkare,
- när varuleverantörens omsättning är mindre än köparens och köparens omsättning är minst två miljoner euro.

Livsmedelsmarknadslagen tillämpas inte på handel med konsumenter. Frågan besvaras i detalj i [livsmedelsmarknadsombudsmannens anvisningar](#) om lagens tillämpningsområde.

Vad innebär bestämmelsen om returnering i praktiken?

Enligt huvudregeln i paragrafen får köparen **inte returnera** jordbruksprodukter eller livsmedel som inte har sålts till varuleverantören **utan att betala för dem eller förstöra dem**. Enligt huvudregeln får köparen och varuleverantören inte ens genom ett ömsesidigt avtal komma överens om att returnera produkterna till säljaren så att köparen inte betalar för de produkter som varit till salu.

Paragrafen gäller produkter som inte har sålts. Oftast är det fråga om produkter som är försämrade eller som närmar sig slutet av den tillåtna eller rekommenderade försäljningstiden. Produkter som inte varit till salu kan också till exempel vara produkter vars försäljningssäsong har upphört eller håller på att upphöra, även om produkternas försäljningstid annars ännu återstår.

Utgångspunkten är alltså att när köparen har beställt och fått produkterna till försäljning, **bär köparen den ekonomiska risken för att produkterna förblivit osålda**.

Bestämmelsen hänför sig till syftet med EU:s direktiv om otillbörliga handelsmetoder och Finlands livsmedelsmarknadslag att skydda den svagare parten i avtalsförhållandet. Som bakgrund till förbudet mot returnering finns dessutom perspektiv på den ekonomiska verksamhetens effektivitet. Varje avtalspart kan i allmänhet bäst påverka de risker som är förknippade med den egna företagsverksamheten. Den som köper produkter har nästan alltid de bästa möjligheterna att på förhand bedöma åtgången av de beställda produkterna. Köparen har också tillgång till flera sätt att främja försäljningen av de produkter som riskerar att bli osålda. Till exempel är sämre åtgång än väntat av säsongprodukter på grund av väderförhållandena en risk för köparens företagsverksamhet, inte varuleverantören, enligt ovan nämnda grunder.

Exempel 1.

Dagligvaruhandeln har kommit överens med det lokala bageriet om att osålda bageriprodukter returneras till bageriet efter försäljningstidens slut med returlasten från standardtransporten. Priset på de returnerade produkterna gottgörs till affären till exempel på följande faktura eller med en separat kreditfaktura.

- ⇒ **Denna praxis strider mot livsmedelsmarknadslagen**, om det inte är fråga om nedan nämnda undantag. Om livsmedelsmarknadsombudsmannen får kännedom om sådana fall kan ombudsmannen på eget initiativ inleda en utredning av fallet och begära att bokföringen av handeln i fråga undersöks.

Exempel 2.

Av myndighetens utredning framgår att bageriet själv har erbjudit dagligvaruhandeln möjligheten att returnera produkter som inte sålts. Motiveringen har varit bageriets egen bedömning att genom att göra detta kommer tillgången på deras bageriprodukter i butikshyllan att vara fortsatt god. Dessutom har bageriet kunnat använda returnerade bageriprodukter till exempel för tillverkning av skorpmjöl eller sälja dem som djurfoder.

- ⇒ **Denna praxis strider mot livsmedelsmarknadslagen**, om det inte är fråga om nedan nämnda undantag. De omständigheter som presenteras i exemplet påverkar inte tillämpningen av paragrafens huvudregel.

Exempel 3.

Dagligvaruhandeln och bageriet har i årtal fungerat så att bageriprodukter som inte sålts i stället för att returneras förstörs i butiken (s.k. "svinngaranti"). Även om detta inte har avtalats skriftligen har köparen endast betalat leverantören för de produkter som köparen har sålt.

- ⇒ **Denna praxis strider mot livsmedelsmarknadslagen**, om det inte är fråga om nedan nämnda undantag. Enligt huvudregeln i 2 d § 1 mom. 2 punkten i livsmedelsmarknadslagen är det förbjudet att ens på basis av ett avtal kräva en avgift av varuleverantören för försämring eller förlust som sker i köparens lokaler. Man kan inte kringgå returneringsregeln även om produkterna inte fysiskt returneras till bageriet. Syftet med bestämmelsen är alltså att säkerställa att köparen bär den ekonomiska risken för att produkterna förblir osålda trots sina egna åtgärder (särskild presentation, specialpriser e.d.).

När tillämpas inte huvudregeln för förbud mot returnering?

- **Man kan komma överens om att returnera nya produkter från leverantören**

I paragrafens 2 mom. föreskrivs om undantag från ovan nämnda huvudregel: **På leverantörens initiativ** kan man avtala om returnering av produkter som **inte tidigare ingått i leverantörens sortiment**. Detta ska avtalas klart och tydligt i leveransavtalet och ett sådant avtal får gälla i högst tre månader.

Undantaget förutsätter att returneringar avtalas på varuleverantörens initiativ. Ett avtal enligt undantagsbestämmelsen är alltså lagstridigt om det har ingåtts på köparens initiativ. En ensidig anmälan från köparen kan till exempel inte betraktas som på leverantörens initiativ, enligt vilken nya produkter köps in endast på dessa villkor, inte heller andra påtryckningar på leverantören för avgiftsfria retur eller godkännande av avgiftsfria retur kan betraktas som på leverantörens initiativ.

Returnering av produkter kan endast gälla produkter som inte tidigare ingått i leverantörens sortiment. Sådana produkter kan till exempel vara alla produkter från en helt ny varuleverantör eller nya produkter

från en gammal varuleverantör. Om endast produktens EAN-kod, förpackningens storlek, förpackningens utseende eller någon annan liknande "teknisk" detalj ändras, kan undantaget inte tillämpas.

Bakgrunden till undantaget är att varuleverantören på eget initiativ kan vara beredd att erbjuda sin produkt till försäljning i inledningsskedet med sämre avtalsvillkor än normalt och bära risken för att produkten säljs sämre än väntat och för eventuellt svinn. Bakgrunden kan också vara varuleverantörens egen periodiska kampanj för att främja lanseringen av en ny produkt och behovet av att säkerställa att man får full nytta av de kostnader som används för marknadsföringen av produkten.

Exempel 4.

Bärodlarens skördesäsong börjar på ett lovande sätt efter att ha föregåtts av ett dåligt år och för att säkerställa produktförsäljningen föreslår hen först ett avtal till stadens tidigare grönsaksgrossist och sedan till dess nya konkurrent, enligt vilket hen dagligen levererar 50 kilo bär till grossisterna och följande dag hämtar bort de osålda bären från partiet och låter bli att fakturera dem.

- ⇒ **Denna praxis strider mot livsmedelsmarknadslagen.** Bären har även tidigare ingått i varuleverantörens sortiment, så undantagsbestämmelsen kan inte tillämpas på avtal som ingåtts med någondera grossisten. Om odlaren däremot skulle erbjuda köparna till exempel blåtry som en ny produkt under skördeperioden, kan man på odlarens initiativ avtala om returnering i högst tre månader.

Exempel 5.

Leverantören tillverkar sin nya produkt för lagring 1.1 – 31.3.2024. Hen ingår ett avtal med den första köparen 1.4.2024 där man på hens initiativ avtalar om avgiftsfri returnering av osålda produkter fram till 30.6.2024. Om hen hon ingår ett avtal med följande köpare först 15.6.2024, är det då längre fråga om en produkt som avses i undantagsbestämmelsen och som inte tidigare varit i hens sortiment?

- ⇒ Bestämmelsen svarar inte direkt på frågan om hur länge det kan vara fråga om en "ny" produkt från en leverantör. Livsmedelsmarknadsombudsmannen ingriper inte i sådana avtal om returnering som ingåtts under de första månaderna efter det att produkten släpptes ut på marknaden.

- Returnering kan vara tillåten i avtal som ingåtts före 1.5.2023

Lagändringen om returnering trädde i kraft 1.5.2023 och i lagändringen ingick ingen skyldighet att ändra gällande avtal så att de motsvarar de nya kraven. Förbudet mot returnering gäller således inte avtal som ingåtts före denna dag.

Om det i avtal som ingåtts före 1.5.2023 har avtalats om returnering av osålda produkter, ska avtalet enligt den tidigare paragrafen vara "klart och tydligt". I praktiken innebär detta avtals skriftliga form, dvs. avtalets innehåll ska då också kunna säkerställas av livsmedelsmarknadsombudsmannen.

Jord- och skogsbruksministeriet har berett ett lagförslag enligt vilket till livsmedelsmarknadslagen fogas en tidsfrist inom vilken alla gällande avtal ska ändras så att de överensstämmer med de skärpta

bestämmelserna. Om riksdagen godkänner lagförslaget hösten 2024 ska villkoren för returneringar i alla avtal ändras senast den 1 juli 2025.

- **Bestämmelsen om returnering gäller inte vissa specialsituationer**

I enlighet med principen om avtalsfrihet kan företag bedriva företagsverksamhet enligt olika avtal. Det är till exempel fullt tillåtet att det i dagligvaruhandelns lokaler finns självständiga företagare eller företag som säljer sina produkter på de villkor som överenskommits med handeln. Konsumenterna kan betala livsmedel som de köpt av dessa företag i kassan i samband med betalningen av andra produkter som de köpt. I dessa situationer ansvarar företaget i fråga för svinnet på sina egna produkter.

Livsmedelsmarknadslagen tillämpas endast på avtal om handel med produkter mellan näringsidkare. Även om jordbruksprodukter och livsmedel har levererats till butiker har de inte nödvändigtvis varit föremål för köp mellan leverantören och köparen. Till exempel kan en konsument enligt sitt avtal själv besluta om mängden produkter som hen för in till försäljning och ta med sig de osålda produkterna efter arbetsskiftets slut. På motsvarande sätt kan bageriet enligt sitt avtal själv fylla sin hyllplats i butiken med sina egna produkter och samtidigt avlägsna produkter som inte har sålts. Om leverantören har rätt att självständigt besluta om antalet produkter som säljs, ansvarar leverantören också själv för svinnet på sina egna produkter.

Enligt principen om avtalsfrihet kan varuleverantören också köpa tillbaka de produkter hen säljer av köparen. Med tanke på tolkningen av livsmedelsmarknadslagen är det avgörande att försäljningen av produkter till köparen och tillbaka till varuleverantören är separata handelsavtal. Om varuleverantören enligt avtal eller praxis är skyldig att regelbundet köpa tillbaka produkter som inte har sålts av köparen, kan situationen betraktas som kringgående av livsmedelsmarknadslagen. Detta är särskilt tydligt om avtalet ålägger en mindre varuleverantör skyldighet att av köparen återköpa produkter som inte duger till försäljning.

Exempel 6.

Jordbrukaren har i årtal sålt grönsaker till partihandeln med en s.k. svinngaranti, varvid partihandeln har kunnat förstöra osålda produkter och endast betala för sålda produkter. Efter lagändringen i livsmedelsmarknadslagen har det i avtalet skrivits in att partiaffären endast fungerar som "mäklare" mellan jordbrukaren och den kund som köper grönsakerna. Således kommer grossisten inte att betala jordbrukarna för osålda grönsaker.

⇒ **Denna praxis strider mot livsmedelsmarknadslagen.** Även om avtalen om förmedling av produkter är lagliga beaktas alla omständigheter som har påverkat ingåendet av avtalet i tolkningen av livsmedelsmarknadslagen.

Livsmedelsmarknadslagens förbud mot returnering gäller inte heller situationer där de produkter som varuleverantören levererar inte motsvarar de kvalitets- eller andra krav som ställs i lagstiftningen eller avtalet. Köparen har i regel både rätt och skyldighet att kontrollera produkterna så snart som möjligt efter att de levererats. Om köparen kan påvisa att leveransen är felaktig, kan köparen enligt lagstiftningen och avtalet ha rätt att returnera produkterna utan att betala för dem, eftersom det då är fråga om hävning av köpet.

Kan efterlevnaden av bestämmelsen om returnering leda till andra ändringar i avtalet?

Enligt den allmänna rättsprincipen ska avtalen hållas. Dessutom förbjuds ensidiga ändringar av avtalsvillkoren separat i 2 c § i livsmedelsmarknadslagen. De ensidiga ändringarna i villkoren kan i synnerhet gälla ändringar i överenskomna beställningsmängder och priser. Att det enligt lagen inte längre är tillåtet att returnera produkter som inte har sålts som tidigare utan att betala för dem, berättigar till exempel inte köparen att ensidigt ändra överenskomna beställningsmängder och priser. Däremot kan leverantören och köparen tillsammans komma överens om till exempel ändringar i beställningsmängderna och priserna när som helst under avtalsperioden.

Exempel 7.

Eftersom returneringar inte längre tillåts, föreslår partiaffären för jordbrukaren att de överenskomna leveransmängderna ska minskas med det genomsnittliga svinnet, dvs. med cirka 20 procent. När man inte når enighet om att ändra avtalet konstaterar partiaffären att de kommer att ha även andra varuleverantörer tillgängliga under nästa avtalsperiod.

- ⇒ **Denna praxis strider mot livsmedelsmarknadslagen.** I 2 e § i livsmedelsmarknadslagen förbjuds förfaranden där köparen vidtar eller hotar att vidta kommersiella hämndåtgärder mot varuleverantören på grund av att varuleverantören utövar sina avtalsenliga eller lagstadgade rättigheter. En partiaffär har rätt att välja sin varuleverantör både under nuvarande och kommande avtalsperioder, men till följd av ovan nämnda verksamhet skulle livsmedelsmarknadsombudsmannen sannolikt inleda en utredning av fallet.